

Науково-практичний
круглий стіл

**Сучасні виклики для
міграційної політики:
правові, освітні та історичні
аспекти**

Co-funded by
the European Union

Суми 2023

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ:
ПРАВОВІ, ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

Матеріали
науково-практичного круглого столу
(Суми, 24 червня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

Редакційна колегія:

В. М. Завгородня, кандидат юридичних наук, доцент;
А. М. Куліш, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
А. В. Гончаренко, кандидат історичних наук, доцент;
М. В. Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент
А. С. Славко, кандидат юридичних наук;
А. Л. Чернявський, кандидат юридичних наук, доцент;
О. А. Швагер, кандидат юридичних наук

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 2 від 7 вересня 2023 року)

С 91	Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали науково-практичного круглого столу, Суми, 24 червня 2023 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 70 с.
------	--

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені під час проведення науково-практичного круглого столу «Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти», присвяченого актуальним питанням європейської міграційної політики, історії та права і проведеного в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напрямку «Жан Моне» програми Еразмус +».

Позиція організаційного комітету не завжди збігається з міркуваннями, висловленими учасниками. В збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідають за достовірність даних та додержання принципів академічної доброчесності учасники науково-практичного круглого столу.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

<i>Бичай Р. Р.</i> ДЕРЖАВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	4
<i>Drakokhrust T. V., Parashchuk V. I.</i> LEGAL STATUS OF CITIZENS WHO WERE DISPALED WITHIN THE TERRITORY OF UKRAINE DURING THE WAR: THREATS AND CHALLENGES. 7	
<i>Гончаренко А. В.</i> МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ ПІД ЧАС «КРИЗИ БІЖЕНЦІВ» 2015–2017 РР.	10
<i>Гуляєва Л. П.</i> ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК- ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ	13
<i>Дегтярьов С. І.</i> УКРАЇНЦІ-МІГРАНТИ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ: ДОСВІД САМООРГАНІЗАЦІЇ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)	17
<i>Завгородня В. М.</i> РОЛЬ РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «СЗУРОВЕЦ ПРОТИ УГОРЩИНИ» У ФОРМУВАННІ МЕДІА-ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОБЛЕМ МІГРАЦІЇ	20
<i>Качур В. О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ У ДОСЛІДЖЕННІ ТЕОРІЇ МІГРАЦІЇ	23
<i>Корнева Т. В.</i> ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПОСЛІДОВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. 25	
<i>Кузьмін Д. В., Весперіс С. З.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ МІГРАНТІВ ПРИ ОТРИМАННІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	28
<i>Lukianets-Shakhova V. S.</i> CURRENT CHALLENGES TO EU MIGRATION POLICY	31
<i>Лук'янихіна О. А.</i> ВИКЛИКИ МІГРАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРОГРАМ ОСВІТНІХ ОБМІНІВ ЄС	34
<i>Міщенко М. В.</i> ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ ДО ЄС	38
<i>Протсавицька Л. С.</i> ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ТА ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ В УКРАЇНІ	42
<i>Рассохіна А. М.</i> МЕДІЙНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД.....	44
<i>Сіньова Л. М.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	48
<i>Славко А. С.</i> ПОНЯТТЯ «СЕРЬОЗНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗАГРОЗИ» В МІГРАЦІЙНОМУ ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	51
<i>Славко О. О.</i> ПРАВО ВПО НА ОСВІТУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	54
<i>Товстий В. О.</i> ІМПЕРСЬКИЙ НАРАТИВ У СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ.....	56
<i>Швагер О. А.</i> ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ»	60
<i>Тодоров І. Я.</i> ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	62
<i>Циватий В. Г.</i> КОНЦЕПТ «МІГРАЦІЯ» І МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В МОНДІАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИЧНИЙ, ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ І МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ	65

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ ДО ЄС

Міщенко М.В.

*здобувач наукового ступеня доктора філософії
Національна академія внутрішніх справ*

Рівноправність є основою демократичного суспільства, яке прагне соціальної справедливості та поваги прав людини. Сьогодні європейська спільнота виходить із необхідності забезпечення кожною державою, яка претендує на членство в ЄС, відповідності її чинного та майбутнього законодавства праву Союзу настільки, наскільки це є максимально можливим. Як результат, у різних держав з'являється спільна система не лише загальних, а й галузевих принципів права, спільні цілі та завдання у зовнішніх політиках, єдиний механізм правового регулювання суспільних відносин. Важливим елементом такої спільної системи є просування гендерної рівності (gender mainstreaming) [1, с. 184-188.]. Gender mainstreaming став невід'ємною складовою політики демократичних держав Європи з початку 1980 - х рр., а стандарти

рівного ставлення до жінок і чоловіків увійшли як до первинного права, так і до вторинного законодавства ЄС. Стандарти гендерної рівності закріплені у статтях Амстердамської угоди 1997 р. та містяться у Директивах ЄС, а держави-члени ЄС зобов'язуються прописати ці положення у національному законодавстві. Крім того, періодично затверджуються Програми дій Співтовариства щодо рівних можливостей для жінок і чоловіків, створено Дорадчий комітет з питань рівних можливостей. Головні цілі цих заходів та інституцій – сприяти ефективній імплементації чинного законодавства ЄС задля повної інтеграції жінок до ринку праці та покращення їх соціального статусу.

На сучасному етапі євроінтеграційного процесу головним орієнтиром для нашої держави виступає Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Закон України про ратифікацію від 16.09.2014 р. № 1678-VII). Глава 21 Угоди «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей» вказує на зобов'язання Сторін посилити діалог та співробітництво щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації (стаття 419) [2]. На шляху до досягнення цієї мети – забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень. Відповідний додаток до Угоди наводить перелік ключових Директив ЄС у сфері забезпечення недискримінації і гендерної рівності. Основу гендерної політики в ЄС сформульовано в «Дорожньому атласі рівності між чоловіками та жінками», який серед ключових напрямків діяльності містить такі:

1. Досягнення рівної економічної незалежності чоловіків та жінок: скорочення різниці в оплаті праці, розвиток жіночого підприємництва, соціальний захист та запобігання бідності;
2. Заходи, які сприяли б гармонійному поєднанню робочої, особистої та сімейної сфер життя: мобільність робочих контрактів; збільшення кількості послуг (державної/приватної форм власності) по догляду за дітьми та особами літнього віку; сімейна державна політика, чутлива до представників двох статей;
3. Залучення чоловіків та жінок до рівної участі в процесі прийняття рішень (decision-making) у політиці, в економічній сфері та бізнесі, науці та сучасних технологіях;
4. Ліквідація гендерних стереотипів у всіх сферах суспільної взаємодії, перш за все на ринку праці тощо [3].

Після повномасштабного військового вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року ЄС відреагував негайно і продемонстрував дієву солідарність, підтримуючи людей, які потребують допомоги. Це включало безпосередню гуманітарну допомогу, надзвичайний цивільний захист, підтримку на кордоні, а також надання захисту тим, хто рятується від війни. Така міграція українців до ЄС внаслідок агресії росії проти України містить різноманітні гендерні аспекти, зокрема: – роль власне гендеру в процесі міграції, адже сучасні дослідження свідчать, що жінки та чоловіки можуть мати різні мотивації для міграції (можливості працевлаштування, об'єднання з сім'єю тощо) але об'єднуюча риса – загроза життю, руйнування соціального, економічного середовища та інша небезпека, через збройну агресію рф проти України; – робочі можливості та заробітна плата, міграція може відобразити статеву дискримінацію на ринку праці (жінки часто стикаються з обмеженими можливостями зайняти місця у високооплачуваних секторах). Важливо враховувати, як гендер впливає на доступ до робочих місць, заробітну плату та умови праці для мігрантів; – насилля та торгівля

людьми (жінки та дівчата, які мігрують, можуть бути більш вразливими до насильства та торгівлі людьми, адже можуть опинитися під загрозою експлуатації, сексуального насильства та інших форм дискримінації).

Вперше у своїй історії Європейський Союз ввів у дію Директиву про тимчасовий захист, яка запроваджує нормативно-правові положення для допомоги у врегулюванні масового прибуття людей [4]. Водночас Європейська комісія негайно розпочала координацію з країнами ЄС для збору інформації про ситуацію на місцях та запобігання торгівлі людьми. Генеральний директорат з питань міграції і внутрішніх справ (DG HOME) координує Платформу солідарності, яка об'єднує країни ЄС, міжнародних партнерів та агенції ЄС для забезпечення імплементації Директиви про тимчасовий захист. План ЄС із забезпечення готовності до міграції та кризових ситуацій залучено до збору важливої інформації, як-от прибуття біженців, щоб належним чином стимулювати заходи реагування з метою врегулювання міграційних процесів. Виходячи з минулого досвіду регулювання міграції, невдовзі стало зрозуміло, що країни ЄС не матимуть належних засобів для обробки заяв про надання притулку, поданих великою кількістю людей, які рятуються від війни. Щоб захистити українських біженців від загроз з боку злочинності, Європол розгорнув оперативні групи у прикордонних країнах ЄС, які межують з Україною. На прохання цих країн, Європол тепер має оперативні групи в Литві, Польщі, Румунії, Словаччині та Молдові, а на майбутнє заплановано розгортання в Угорщині. Ці групи, до складу яких входять фахівці Європолу та запрошені службовці, надають підтримку державним органам у проведенні вторинних перевірок та розслідувань на зовнішніх кордонах ЄС для виявлення злочинців та терористів, які намагаються в'їхати до ЄС у потоці біженців і зловживають даною ситуацією. Вони також збирають інформацію на місцях, яка використовується для напрацювання оцінок загрози злочинної діяльності, а також для сприяння розслідуванням [5].

У процесі міграції українців до ЄС через агресію росії проти України виникла ціла низка загроз торгівлі людьми. Зокрема, власне трафікінг людей (торгівля людьми), тобто незаконна діяльність, що передбачає набуття, перевезення, приховування або одержання контролю над людьми з метою експлуатації. У процесі міграції українців до ЄС, за умов небезпеки, збройної агресії, високою є вірогідність стати жертвами трафікінгу, особливо жінки та діти. Так звані трафікери можуть обманом або примусом залучати їх до сексуальної експлуатації, примусової праці, незаконної трансплантації органів або інших форм експлуатації. Ще однією із загроз є незаконна або ж примусова праця. Мігранти можуть опинитися в ситуаціях незаконної праці, де вони піддаються експлуатації роботодавцями. Це може включати низькооплачувану працю, погані умови праці, недотримання прав працівників і невідповідність стандартам безпеки. Сексуальна експлуатація жінок та дівчат, що мігрують, є наступною загрозою, адже вони можуть бути змушені виконувати сексуальні послуги проти своєї волі, стати жертвами сексуального насильства, примусової проституції або інших форм комерційної сексуальної експлуатації. Ці загрози торгівлі людьми в процесі міграції вимагають пильності і протидії з боку урядів, міжнародних організацій, правозахисних груп та суспільства загалом. Розуміння цих проблем і вжиття заходів для їх запобігання, виявлення та захисту потенційних жертв є важливим завданням для забезпечення безпеки та добробуту мігрантів.

Саме тому, ЄС, активізувавши Директиву про тимчасовий захист (Директива 2001/55/ЄС) та запусивши програми екстреної допомоги, які охоплюють основні потреби та пропонують допомогу на кордонах ЄС, негайно втрутився, щоб допомогти цивільним особам, які постраждали від війни в Україні. Єврокомісія висунула оперативні керівні принципи для підтримки держав-членів у застосуванні директиви, разом зі спеціальними розділами про дітей, неповнолітніх без супроводу та торгівлю

людьми. Комісія наполегливо заохочує держави-члени запровадити адекватні запобіжні заходи для осіб, які рятуються від агресії росії проти України. Вони містять надання інформації про ризики торгівлі людьми, підвищення обізнаності серед провідних фахівців, які можуть вступити в контакт з потенційними жертвами, навчання та інструкції, надані відповідним правоохоронним та прикордонним органам, а також вдосконалення раннього виявлення, допомоги та підтримки жертв. Комісія підкреслює, що захист дітей-мігрантів, які прибувають з України, є головним пріоритетом для ЄС. Спільний план боротьби з торгівлею людьми, заснований на стратегії ЄС щодо протидії торгівлі людьми (2021–2025), спрямований на вирішення питань, пов'язаних з ризиками торгівлі людьми, та забезпечування підтримки потенційних жертв.

Отже, Європейський Союз вживає різноманітні заходи для боротьби з явищами торгівлі людьми і експлуатації мігрантів. Безумовно це і формування відповідного законодавства, згадувана нами Директива про боротьбу з торгівлею людьми, яка встановлює мінімальні стандарти для протидії торгівлі людьми та захисту жертв. Ця директива передбачає криміналізацію торгівлі людьми, покращення співпраці між правоохоронними органами та підтримку жертв. Це і поліцейське співробітництво та юридична допомога, адже ЄС підтримує співробітництво між правоохоронними органами країн-членів для розслідування та припинення торгівлі людьми. В рамках Європолу створена спеціальна одиниця, яка займається боротьбою з торгівлею людьми та координує оперативні заходи між країнами-членами. ЄС також сприяє наданню юридичної допомоги жертвам торгівлі людьми. Не останнє місце посідає профілактика та освіта – ЄС акцентує на профілактичних заходах та освіті, спрямованих на попередження та свідоме усвідомлення ризиків торгівлі людьми. Це передбачає інформаційні кампанії, тренінги для фахівців, освітні програми для дітей та молоді, які навчають про можливі небезпеки та шляхи захисту. На особливу увагу заслуговує захист жертв – ЄС надає фінансову підтримку для розширення мережі установ та служб, що надають допомогу жертвам торгівлі людьми, зокрема створення притулків, надання медичної та психологічної допомоги, правової підтримки та реінтеграційні програми. Ці заходи спрямовані на попередження, виявлення, притягнення до відповідальності та захист потенційних жертв торгівлі людьми та експлуатації мігрантів. Проте, проблема торгівлі людьми залишається складною, і необхідно постійно зміцнювати зусилля для ефективної боротьби з цим явищем. Заходи, яких ЄС вживає для боротьби з торгівлею людьми та експлуатацією мігрантів, є важливими і спрямовані на протидію цим серйозним проблемам. Однак, ефективність цих заходів може бути предметом дебатів і залежить від різних факторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шиманська К. В. Гендерна структура української еміграції: сучасні тенденції, трансформації та соціально-економічні наслідки / К. В. Шиманська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Випуск 11. – С. 184-188.
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 40, ст.2021.
3. Хримова Г. О., Кочеміровська О. О. Позитивні дії в механізмі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: міжнародний досвід та українські перспективи. – Харків: Райдер, 2010. – 2015 с.

4. Директива Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому URL: <https://court.gov.ua/userfiles/media/new folder for uploads/supreme/war/Direkt ES 2001 55.pdf> (дата звернення: 20.06.2023)

5. Імплементційне рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 року що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист URL: <https://court.gov.ua/userfiles/media/new folder for uploads/supreme/war/Implementation rish Ukraine.pdf> (дата звернення: 20.06.2023)